AKÁT

Akát, to je nezmar z divokého amerického západu. Na suchých pískách, kamenitých sutích a vyprahlých stráních roste a roste, všude je ho plno. Rychle se přizpůsobí, vyhřívá se na žhavém slunci a žije vesele. Má totiž velmi rozvětvené kořeny, které v půdě vždycky něco seženou. Jen vlhko nemá rád a stín. Má takovou životní energii, že ho nelze ani vyplenit. Do zahrádky si ho nesázejte.

Na rozkvetlém akátu je živo do večera. Hmyz se štědrému stromu odměňuje za sladký nektar opylováním. Z opylených květů na podzim dozrají lusky, které vytrvají na stromě až do jara. Zatímco ostatní stromy jsou brzy po zimě plné života, akát ještě spí. Nepospíchá, což kdyby ještě přišly mrazy? Má hebounké listy, snadno by zkřehly. Jsou tak jemné a lehké, že je na podzim vítr zavěje daleko od stromu a to je chyba. Zem pod sebou vyčerpal a skoro nic jí nevrací. Pod akátem se nedaří bylinkám, zem tu bývá holá a vyschlá.

Akátu se též říká trnovník. Jeho dlouhé ostré a tvrdé trny brání strom před lecjakými nevítanými vetřelci, kteří by si chtěli pochutnat na jeho pupenech nebo kůře. Šťáva akátů je příjemně sladká a láká i svou vůní. Však v červnu, kdy akáty kvetou, mají včelky napilno.

BOROVICE

Když jsme byli malí, chodili jsme na borůvky. Kde rostly? V borovém lese. Lesu se říkalo bor. U nás je takových borů mnoho a neroste v nich jen jeden druh borovic, ale téměř devadesát.
Borovice vydrží žár i mráz, roste na skalních sutích, že se člověk podiví, z čeho tam může být živa. Prostě nezmar! Rostla u nás už v geologicky dávné době křídové, kdy se Čechy teprve rodily ze dna moře a od té doby je nám věrná. Doba ledová byla pro stromy zlá. Přečkaly jen ty nejodolnější – borovice a břízy.
Některé borovice mají korunu rozložitou, jiné si nesou malou korunku na vysokém kmeni. Jedny se krčí při zemi, druhé jsou všelijak pokroucené. Botanikové si v nich ale udělali pořádek a mají je pěkně seskupené a pojmenované: pinie, vejmutovky, limby, kosodřeviny, odrůdy červenavé, žluté, černé i bělokoré.
Borovice není vzorně učesané dítko, spíš je to nezbeda, který leze, kam nemá. Okřídlené semínko se uchytí na skále a tu pak svírají kořeny stromu jak dračí spáry a svalnaté větve jsou jak paže zápasníka.
Dříve borovice člověku sloužila každou částečkou svého křivolakého těla. Dřevem stavbařům na okna a dveře, tiskařům na výrobu papíru a tiskařské černi a muzikantům na muzikantské kalafuny. Dodnes ji používají léčitelé do mastí a výrobci voňavek do parfémů a vonných olejů. Borová vůně nejvíc připomíná vůni lesa. Možná proto, že mají borovice tolik dobrých vlastností, jsme je poctili poctou velikou. Mají místo v naší hymně, kde vody hučí po lučinách a bory šumí po skalinách, vytvářejíce spolu náš zemský ráj.

(podle knížky Jaroslava Spirhanzla O našich stromech)

BŘÍZA

V Národní galerii je obraz s názvem Chudý kraj a na tom obraze břízy. Bříza a chudá, kamenitá, neúrodná země patří k sobě. Nejen malíři ji umísťují na své obrazy, i básníci jí propůjčují nejedno pěkné jméno: bílá panenka, něžná krasavice nebo spanilá nevěsta. Krása bříz je v jejich jarní zeleni, podzimní žluti i sněhově bílé kůře.

Bříza roste rychle, rychleji než většina stromů a stejně rychle i stárne. Často již po osmdesáti letech začíná chřadnout a zřídkakdy se dožije sto padesáti let. Ze všech našich stromů má nejtenčí větve. Jsou jako vlasy splývající s koruny k zemi, ohebné a měkké, právě tak dobré na košťata. Dřevo její je ale pevné, tvrdé a houževnaté.

Lesníci ji označují za plevelný strom. Na vykácené pasece je to ona, která se bez pomoci lidí první uchytí ve vyprahlé zemi, aby udělala stín pro stínomilnější a náročnější dřeviny. Slunečný strom, bříza bílá, krása chudého kraje!

BUK

Naši předkové, kteří znali přírodu mnohem lépe než my, tvrdili, že do buku neuhodí. Bude přece jen ale lépe vzít před bouřkou nohy na ramena a dívat se na ni doma za oknem. A pak, kdo z vás, dětí, pozná buk? Není to nesnadné! Buky mají světle šedou kůru a vysoký hladký kmen. Zvlášť krásné jsou na jaře, když se olistí jemnými světle zelenými lístky, na podzim, když se zbarví dozlatova nebo před zimou, když pod nimi zůstanou hromady rezavého listí, do kterého se tak dobře skáče.

Málokdo si všimne, že buk také kvete. Dává si na čas, poprvé rozkvete, když mu táhne na padesátku a ještě ke všemu mívá málo semen. Nejméně ze všech našich dřevin. Ukrytá jsou v ostinaté číšce – bukvici, která na podzim puká. O lahodném oleji obsaženém v chutných semenech ví jak veverky, myšky a straky, tak i divočáci a při bukvicových hodech se to živočichy pod bukem jen hemží.

Buky mají velice kvalitní tvrdé dřevo vhodné na parkety a nábytek.

Škoda, že těchto vznešených ušlechtilých stromů u nás neroste více.

DUB

Dub je králem mezi stromy – symbol majestátu, vznešenosti, odolnosti a síly. Svůj věk měří na staletí. Mezi duby jsou i takoví velikáni, kteří pamatují mistra Jana Husa. Často i půltisíciletí starci jsou zdraví jako hřiby.

Dubový kmen, to je sloup pokrytý hluboce zbrázděnou kůrou, dubové větve křivolace zprohýbaná ramena. Listy jsou vykrojeny do laloků a kdo by ještě váhal s jeho určením, tomu pomůžeme. Znáte pohádku Jana Wericha, Až opadá listí z dubu? V ní se dočtete, že dub si drží listy po celý rok. Suché opadávají až na konci zimy, když už raší na větvích nové pupeny. Kvete nenápadně, ve věku 50 až 80 let, kdy už mnohé jiné dřeviny odumírají. Jeho plody, žaludy, dělají radost nejen dětem, ale především lesní zvěři - jelenům, srncům, divočákům a sojkám.

Zajímavostí dubů a několika dalších stromů je jejich soužití s houbami. Ty obalují tenké kořínky a pomáhají stromu čerpat ze země rozpuštěnou potravu. Není tedy divu, že pod duby najdeme hřiby.

Předkové dubů rostli na naší planetě již před 200 miliony lety, do dnešních dob se dochovalo přes 200 druhů. U nás se setkáme nejčastěji s dubem letním a zimním. Zimní je o něco menší než jeho letní bratr, ale i jeho 40 metrů je úctyhodná výška.

Z pevného, tvrdého dubového dřeva se dělávala mlýnská kola, pražce, lodě, dnes kvalitní a krásný dubový nábytek.

HABR

Řekněte si tři známá slova: obr, zubr, habr. Člověk, zvíře, rostlina. Znějí podobně a vyvolávají i podobnou představu něčeho tvrdého, nezlomného, houževnatého.
Postaví-li se vám do cesty jeden z nich, tušíte, že se neuhne ani obr, ani zubr, ani habr. Viděl jsem jednou na stráni habr, jehož větvím se postavila do cesty velká borovice. Neuhnuly. Svíraly borovici pevně a hluboko zarývaly větve do její dřeně. Vypadalo to, že nebohá borovice sevření podlehne. Nakonec ale habrová vidlice praskla a oba stromy žijí vedle sebe dál.

Vzezření habru připomíná tělo zápasníka. Podsadité, samý sval a šlacha. Roste pomalu, jaksi zarputile, kmen se mu kroutí a pomalu sílí.

Dobře snáší stín i slunce, jen na mokrých půdách se mu nedaří. Někdy roste jako keř s mnoha kmeny v jednom hnízdě, jindy je to strom s doširoka rozprostřenými větvemi. Jestlipak víte, že habry mají oříšky? Jsou ale příliš malé na to, abychom si na nich pochutnali, vždyť v jednom kilogramu jich je téměř 24 000.

Habrové husté, pevné a houževnaté dřevo je nejtvrdší z našich dřev. Však se ho také užívá na palice, topůrky a násady.

Porazíš-li habr, z pařízku zakrátko vyrazí celá skupina malých habříků, které vesele žijí dál na společné noze. Tvoje sekera ho nezničila.

JASAN

Naši předkové věděli, že je dobré usadit se v krajině, ve které rostou jasany. Kde se daří těmto vznosným ztepilým stromům, je půda příznivá pro polní plodiny. Také humus z jejich listí úrodnosti země dobře prospívá. Nejen pro užitek, i pro krásu si lidé jasany často vysazovali ke svým obydlím.

Pro vás, kdo máte s určením stromu potíže, dáme radu. Jasanové plody jsou nažky s křidélky. Zatímco většina našich listnatých stromů shodí semena do konce podzimu, jasan si drží svou úrodu v podobě hnědých svazků s křidélky na stromě až do jara. Máte tedy příležitost ho po celou zimu poznávat.

Dobře se mu daří na vlhčích půdách v nížinách, dovede žít i v sušších oblastech, jen v zakouřených městech plných prachu a plynů strádá a brzy hyne. Nedejte se zmýlit, pokud objevíte druh s dlouhými větévkami splývajícími až k zemi. Je to jasan smuteční, častá ozdoba parků, zahrad a hřbitovů.

Jasany mají u nás celý zástup nepřátel. Semena ničí myši, mladé stromky okusují zajíci, větší stromy otlouká srnčí, ve dřevě si razí cesty larvy brouků, listy okusují housenky, mladou kůru ohryzává sršeň a sladkou šťávu sají mšice – inu, pestrá čeládka příživníků.

Jasanové dřevo, je dřevo dobré na nábytek a sportovní náčiní, jen kdyby ho bylo více.

JAVOR

Javor je chlapík. Trochu domýšlivý, vědomý si své krásy. Když se na podzim jeho listí zabarví, je to nádhera žlutá, oranžová, narudlá i nazelenalá, až oči přecházejí. Však jeho listy jsou nejlepší předlohou k malování. Není ale snadné napodobit paletu mistra Podzimka, který javorové listy na stromě zbarvoval. Je umělec větší než my.

Chceme-li malovat, musíme vystihnout obrysy javorových listů a v tom je háček. Javor mléč má špičaté rozeklané listy s laloky podobné písmenu U a z jeho řapíku po zlomení vytéká bílá mléčná šťáva. Javor klen má listy tmavší a jeho řapík je bez šťávy. Třetím naším nejrozšířenějším javorem je babyka. Tu děti znají z vyjmenovaných slov po b. Je-li babyka v pravopise, musí být i ve skutečnosti, ale jen málokdo ji pozná. Její listy jsou oblejší, bohaté na dobrou sladkou šťávu, o které dobře vědí býložraví živočichové.

Jedním ze známých poznávacích znaků javorů jsou křidélka, která si děti s oblibou dávají na nosy. Jsou to křídlaté dvojnažky vznášející se na podzim z vysokých dvaceti až třicetimetrových stromů k zemi.

Javor je oblíbenou dřevinou truhlářů a výrobců hudebních nástrojů. Dříve jeho sladká šťáva sloužila přírodním národům jako sladidlo a o jeho kvalitách dobře vědí i včelaři. Kvetoucí javor je jako prostřený stůl pro včeličky.

JEDLE

Jedle je strom potěšení. Zeptáte-li se myslivce, proč má za kloboukem jedlovou větvičku, usměje se a řekne: „Pro radost.“
Krása jedlového lesa je jiná než tmavého lesa smrkového. Vznosnější, čistší, světlá. Mezi šedavými kmeny tu jinak běhají stíny a světla, jinak se rozložily větve i vrcholky stromů pro hnízda čápů. Na zemi jsou zelené i zlaté mechy, kytička, potůček. Domovem jedle jsou kopce a hory, kde žije společně s buky a se smrky.
Vyznat se v jedlích dokáže jen málo botaniků, vždyť je jich více než 200 druhů, ale u nás je to jednoduché, v našich zemích roste jen jedle bělokorá.
Když má vlhké ovzduší, dobrou půdu a stín, vyroste až 60 m vysoko a dožije se i 300 let. Teprve v šedesáti letech se snoubí, aby nesla plody. Kdekdo si myslí, že plody jsou šišky. Není to pravda. Plody jsou trojhranná seménka, která sedí za šupinami těchto šišek.
Když děti v lese po sobě házejí šiškami, nejsou to nikdy šišky jedlové, poněvadž ty zřídkakdy na zem upadnou. Na větvičce drží pevně. Jako tuhý váleček stojí vzpřímeny, a když přijde zima, začnou z nich opadávat šupiny a vylétávat okřídlená seménka. Stává se, že střapaté holé vřeteno bez šupin trčí na stromě i kolik let.
Dříve byly jedlové lesy u nás hojné, dnes už jsou vzácností. Jedle je choulostivá, poškozuje ji nečisté ovzduší, sucho i mráz. Lesníci ji proto v našich lesích nahrazují odolnějším druhem ze severní Ameriky – douglaskou. Jedle má využití podobné smrku, používá se v truhlářství a stavebnictví. Z jedlí vyrostlých na horách se vyrábějí hudební nástroje. Největším užitkem ale je pro člověka radost z tiše šumícího voňavého jedlového lesa.

JEŘÁB

„Není stromu krásnějšího nad strom jeřabinový“, zpívali horalé na svazích Krkonoš. Není divu, vždyť to byl často jejich jediný ovocný strom. Snáší i drsné poměry, proto byl horalům milý a blízký. Jeho bobulky připomínající malá jablíčka se na konci léta vesele červenají. Škoda jen, že jsou kyselé a trpké, žádná pochoutka. Někteří ptáci jako třeba kosi, drozdi a kvíčaly jsou ovšem zcela jiného názoru a v jejich jídelníčku platí za vyhlášenou pochoutku. Botanik by nám vysvětlil, že červené plody jeřábů nejsou bobulky, nýbrž malvičky s měkkou dužinou a několika semínky a že hrozny červených malviček se správně jmenují laty.

Jeřáb je rozšířen po celé Evropě, jen na jihu je mu příliš horko. U nás vystupuje téměř až na vrcholky hor, kde je třeba být otužilý a to on je. S odraným kmenem, odchlíplou kůrou, proschlými větvemi, obalený lišejníkem – drží a vydrží. Nejskromnější a nejpřizpůsobivější z našich stromů.

V roce 1855 byl na Moravě objeven jeřáb se sladkými malvičkami, chutný a navíc zdravý. Hojnost vitamínu C v jeho plodech se prý vyrovná citrónu.

I jeho tvrdé a ohebné dřevo s krásným vzorem má využití v houslařství a šperkařství, a tak můžeme bez rozpaků říct, jeřáb – užitečný strom.

JILM

Odkudsi z oblačných výšin napadaly přes noc penízky. Byly jich stovky, ne-li tisíce. Brouzdal jsem pod stromy podestlanými zeleným bohatstvím. Škoda, že za ně v obchodě nic nekoupím.

Tenké, blanité, s širokým křidélkem kolem semínka jsou nažky jilmu polního.

Jilmy jsou jedni z prvních stromů, které na jaře rozkvetou. Na listy si musíme ještě počkat. Ty nás ale zajímají, poněvadž právě podle nich můžeme jilmy rozpoznat. Čepel listu totiž nemá obě poloviny stejné, jedna polovička je užší a kratší. Zvláštním znamením jsou jejich výrůstky na kůře a boule hustě obrostlé tenkými větvičkami.

Libují si u vod, snáší dobře občasné povodně, nevyhýbají se suchým stanovištím ani vápencovým půdám. Domovem je jim téměř celá Evropa.

Mají ale smrtelného nepřítele. Je jím nepatrná houba, která způsobuje zhoubnou chorobu těchto jinak odolných stromů. Je smutný pohled na statné velikány, kteří se snaží znovu a znovu vyrašit, ale mikroskopický škůdce je tentokrát silnější. Dnes jilmům hrozí naprosté vyhubení, jen jejich příbuzné druhy ještě odolávají. Mezi všemi jmenujme vysoký a statný vaz.

KAŠTAN

Kaštan je velký strom s mohutným kmenem a bohatou korunou. Jeho pravé jméno je jírovec maďal. Klidně by se ale mohl jmenovat paša – turecký hodnostář. Kaštan se k nám totiž dostal právě z Turecka, kde zdobil zahrady panovníků. Před více než 400 lety se velice zalíbil rakouskému vyslanci, který ho převezl do Vídně. Odtud už to není daleko do Čech a brzy i u nás zdomácněl. Nejprve se začal objevovat v parcích a zahradách, později i ve volné přírodě.

Kaštany mají rozložitou korunu, která tvoří příjemný stín, pod kterou se dá dobře sedět a besedovat. Kolik je asi na světě restaurací a hostinců Pod kaštany nebo U kaštanu? Jistě je to úctyhodné číslo.

Rozložité listy jsou důmyslně uspořádány: dva páry listů nad sebou vždy leží křížem, takže se kryjí a brání proniknutí slunečního světla i deště. Květy kaštanu připomínají svícny. Velké majestátné bílé svícny s růžovými skvrnami.

Na podzim čekají pod stromy na první spadlé pichlavé tobolky děti. Pozorují hladké lesklé kaštany, jak na vzduchu hnědnou a pak vybírají ty nejhezčí, aby si z nich doma dělaly zvířátka.

V zimě přidávají myslivci kaštany do krmelců srnkám a jelenům a vylepšují tak prokřehlé zvěři její chudý zimní jídelníček.

LÍPA

Lípy – družné stromy. Lidé se pod nimi scházeli v důvěře a pospolitosti. Měli bychom sázet nové a šetřit stařenky. „Znám lípy na křižovatkách cest, obrovské lípy u samot, na vsích, lipovou alej vedoucí do zámku vévodova, ale v srdci nosím ty, kde jsme si hrály jako děti. Podnes voní v mých vzpomínkách," vyznává se Jaroslav Duriš ve své knížce o stromech. Lípa žije dlouho, řadu století a je ozdobou každé krajiny, byť už je věkem zkroušená a vykotlaná.
Botanikovi je lípa stromem listnatým, kvetoucím od června do srpna s květy o pěti lupíncích s medovou kapkou na vnitřní stěně. Poučil by nás, že v Čechách najdeme druh malolistý a velkolistý, ale poněvadž je mezi oběma mnoho přechodů, není snadné najít lípu, o níž bychom zcela bezpečně řekli, zda je to ta či ona. Včelař by vychválil kvalitní, téměř tekutý lipový med a lípu s téměř šedesáti tisíci květy jako pastvu pro včeličky. Řezbář její bílé, měkké a lehké dřevo, z něhož jsou vyřezány slavné oltáře a madony s dítětem. Léčitel by doporučil voňavý léčivý čaj.
Lípa v překladech různých národů vždy značí ohebnost, měkkost, vřelost, mír. Proto se asi spory dříve řešily pod starou lípou. Naladí prý soudce milosrdně, rozhádané strany smíří a na světlo se dostane čistá pravda.
V Klokočově na návsi mají prý tisíciletou lípu. Povídá se, že pod ní zastavil a spočinul Karel IV. se svou družinou léta Páně 1370. Na jejím kmeni je deska s nápisem „Tisíc skoro let přeletělo přes moji hlavu a jsouc nejstarší v království, mohu vyprávět o sv. Václavu, o slávě Žižkově a Jiříkově, o ponížení lidu českého po bitvě bělohorské. Stáří moje nechť vzhlíží k šťastným dnům příštích věků."

MODŘÍN

Jdete v polích a najednou mezi vlnami pozemků se vynoří země jak zkamenělá velryba. Uplavat nemůže, a tak obrůstá zelení, travinou, šípkem. Obdělat se nedá, je jenom k zlosti, jak se rozvalila uprostřed polí. Právě na takových kamenitých kouscích země začaly vyrůstat remízky a háje.
Několik modřínů, skupinka bříz, šípek, ostružina, pod nimi zaječí pelíšek, v hromadě kamení lasička a na rozhledně nejvyššího modřínu vrána.
Modřín má rád světlo a vzduch, proto ho najdeme na remízkách s břízou pospolu. Vyhřívá se na sluníčku. Větru se nebojí, je v zemi pevně zakotven. Jeho kořeny vypadají jak háky nebo ohnuté prsty. Vítr modřín jen tak nevyvrátí, Však je z hor, větru uvyklý.
Patří mezi jehličnany, ale prosím vás, co je to za jehličinu, když na zimu opadává.
Jehličí má hebké, voňavé, vyrostlé do štětiček na dlouhých tenkých větvích. Na nich kromě jehličí bývá i nějaká ta loňská malinká šiška a nové žluté i červené šištičky květů - hotové modřínové bohatství.
U nás na jihu Čech se modřínu říká verpán. Prý je to zkomolené jméno německé. To české prý dostal od pryskyřice, která má barvu namodralou.
Když nastoupí chladné noci, chystá se strom k opadu, jehličí zežloutne. V říjnu však bývají ještě krásné slunné dny a pak modříny svítí ze strání jako o závod s břízami a javory.
Truhláři si modřínu váží. Poskytuje krásné bělavé dřevo na nábytek, ale radost udělá i maminkám ve váze několika voňavými větvičkami.

OLŠE

Kdyby měli žlutozelení čížkové hlasovat, který strom je u nás nejlepší, asi by to vyhrála olše. Jistě jim připadá se svými šištičkami plnými semének, jako nám bohatě ověšený vánoční stromek. A zve je na hody právě v zimě, kdy bída s nouzí ťukají na dveře.

Na vodou přesycených půdách podél potoků a na mokřadech plných bahna se jako první strom uchytí olše. Aby se v těžké půdě nezalkla, vyhání bohatě rozvětvené kořeny na povrch. Někdy vypadá, jako by se brodila vodou na nespočetných nohách a ojediněle je vidět i olše, jejíž kmen začíná metr nad zemí.

U nás se nejčastěji setkáme s olší lepkavou. Na jaře je obsypaná jehnědy a červenými šištičkami, ve kterých v létě dozrávají semena. V zimě se šištice otevřou a z nich vypadávají semínka s polštářky, které jim slouží jako záchranný pás, aby se neutopily, pokud dopadnou do potoka. Když na podzim ostatní stromy zežloutnou a opadají, olše je stále ještě zelená. Teprve když přijde její čas, zelené listí spadne na zem.

Poražená olše vypadá, jako by její dřevo krvácelo, takovou barvou se zabarví řez. Nové olšoví ale snadno a rychle nahradí staré stromy. Olše stokrát posekaná znovu obroste, olšový proutek se snadno ujme a vesele vyrůstá i ze starých kořenů

OSIKA

Znáte ty letní dny, kdy je vzduch těžký, ptáček nezazpívá a tráva se nepohne? A přece na jednom stromě lístky kmitají k nezastavení, a když se do nich opře i trochu sluníčka, blikají jak sluneční prasátka.
Neklidný strom - osika.

Když se pozorně podíváme na lístky a jejich uchycení k větvičce, poznáme, proč to chvění a tetelení. Dlouhé zploštělé řapíky nesou těžké lístky, které se při sebemenším závanu větru rozkmitají.

Osiky rychle rostou, mají rády světlo, mráz jim neuškodí. Na holých pasekách a spáleništích jsou to ony, kdo společně s břízami první osídlí vyprahlou zemi, aby připravily půdu pro náročnější dřeviny, borové a smrkové lesy. Vděku se sice nedočkají, jehličnany je brzy vytlačí, ale splnily svůj úkol. Osídlily nehostinné pustiny a vytvořily podmínky pro to, aby se na místě holém rozrostl les.
Osiky – životodárné stromy.

SMRK

Když chce malé dítě namalovat strom, nakreslí na papíře svislou čáru a k ní připojí šikmé větve. Ať je to malý Jirka z Prahy nebo Alenka z Dolní Lhoty. Hluboko v podvědomí chováme obraz našeho nejznámějšího stromu, smrku. Vším právem si to zaslouží, je to krásný strom. Když jsou smrčky mladé, trčí jejich větve s měkkými, pryskyřicí vonícími novými větvičkami do výše a do stran jak ptačí ťapky. Brzy přeroste rostliny a trávy, které mu dělají doprovod a je tu smrkové mlází s hustými větvemi a píchavým jehličím. Pod ním hříbky, bedly, muchomůrky.
Smrky rostou, sílí, spodní větvě dávno odumřely, jen koruny jsou živě zelené a v nich se větve navzájem dotýkají a prorůstají. Zelená klenba, kudy jen místy prorazí sluneční světlo, aby ozářilo zemi pokrytou opadaným jehličím. Tam se již máloco zelená. Tu a tam nějaká houbička, kousek mechu, lišejník. Jdete, jen větvička zapraská pod nohou.
Starý smrkový les je smutný. Asi takový, v jakém zabloudili děti v pohádce O perníkové chaloupce, hluboký. Nelétají tu motýli, ba ani ptáci, není tu zvěř. Leda datel pracuje na chátrajícím kmeni nebo veverka luští svou smrkovou šišku.
Smrku se daří ve vysokých polohách, na horách. V nížinách trpí škůdci a mělkým zakořeněním, takže ho snadno vyvrátí silné větry.
Teprve na lesních okrajích nebo v horách je možno vidět smrky v celé jejich kráse. Vysoký kmen jak vytesaný jak z červené mědi, dlouhé větve se zeleným vějířem chvojí dosahující až k zemi. Těžké šišky visí dolů a uzavírají šupiny tak pevně, že je ani veverka neotevře.

TIS

Jsou stromy již na pohled veselé, vzpomeňme břízy, jiné smutné a zádumčivé – tis. Tis je sice stále zelený a měl by proto potěšit, zvláště v zimě, když ostatní stromy stojí holé, ale on vypadá vždycky zasmušile. Zeleň jeho jehlic je příliš tmavá, rudé kmínky a větve jsou tak trochu jako krvavě sedřené z kůže. Chudák! A navíc je to dřevina jedovatá. Přitom je tis strom hodný naší úcty. Náš život proti němu je věru jepičí. Tis může přečkat 20 lidských pokolení, dožít tisícovky let! Nepospíchá, ztloustne za rok sotva o dva milimetry. Na naší planetě rostl v době, kdy po nějakém člověku ještě ani stopy nebylo. Přetrval doby ledové, a ačkoliv je na ústupu, je tu stále ještě s námi.

Ve volné přírodě tis najdeme jen zřídka, spíše v horských lesích, na skalách nebo roklích. V létě se na něm objeví červené bobulky podobné brusinkám, které zobou drozdi a kosi. Prý je to jediná část tisu, která není jedovatá. Keltští bojovníci napouštěli šťávou z tisu své šípy a traviči a čarodějky z něj míchali lektvary riskujíce šibenici nebo upálení. Nebudeme je tedy napodobovat. Od tisu vždy raději dál.

Jeho dřevo je tmavé, tvrdé a těžké. Byly z něj zhotovovány luky a vzácná řezbářská díla – truhly a šperky. O využití jeho dřeva se nám ale může jen zdát, poněvadž tisy jsou dnes všude chráněny.

Nejstarší tis u nás je v severních Čechách prý 1800 let starý.

TOPOL

Jacob, holandský rolník, přeběhl můstek u svého stavení, zvesela pospíchá a pohvizduje si. Kam má tak naspěch? Jde vysadit topol. Narodila se mu holčička a v Holandsku se ještě drží starý zvyk po narození děvčátka vysadit topol.

Topoly jsou krásné stromy! Vysoké, štíhlé, zjara jemně zelené, na podzim žluté a v zimě zkřehlé, vrhající dlouhé stíny na zavátá pole. Volně v krajině je spatříme zřídka, častěji jsou vidět v řadách podél cest, silnic, polí a hřišť. U nás jsou hosty, jejich domovinou je daleký Afganistan. Do Evropy se rozšířily za napoleonských válek, kdy je vysazovali jako ukazatele cest.

Poněvadž mají neobyčejně mohutnou kořenovou soustavu, mohou rychle růst. Topol obrovský například již ve dvaceti letech doroste do výšky 30 metrů. Topolům se nedaří na chudých a suchých půdách, na příliš vlhkých ale živoří také. Jak praví staré české přísloví - všeho moc škodí.

V kamnech topolové dřevo mnoho tepla nevydá. Jeho dobré vlastnosti a krásná světlá barva ho činí žádaným mezi truhláři, řezbáři a staviteli varhan.

VRBA

Otloukej se píšťaličko, spala jsi už dost …

Kolik kluků dnes ještě zná tuto říkanku a kolik z nich umí udělat píšťalku. Snad zůstalo jen povědomí, že píšťalky se dělávaly z vrb. Proč právě z vrb? Pro bohatství jarní mízy ukryté pod kůrou.

Vrby mají rády vodu, často si do vody namáčejí i kořeny. Jiné dřeviny by v tak mokrém prostředí strádaly z nedostatku kyslíku, vrba si ale umí poradit a v případě potřeby si na kmeni stromu vytvoří kořínky náhradní. O její životaschopnosti svědčí i to, jak stářím vykotlaná a dutá se na jaře vždy znovu a znovu zazelená.

V botanických knihách je popsáno nespočetně druhů vrb. V tak velkém množství odrůd se vyzná ale jen skutečný znalec. V naší přírodě se setkáte nejčastěji s vrbou křehkou a vrbou bílou, v parcích a zahradách můžete vidět vrbu smuteční s dlouhými až k zemi splývavými větvemi, na košíky se hodí vrby košíkářské. Málokdo z vás jistě ví, že keř jívy, lidově nazývaný kočička, také patří do početné skupiny vrb.

Vrbové dřevo je lehké a měkké, dříve se hojně využívalo na výrobu nářadí. Z vrbové kůry se vyrábějí léky. Nejpoužívanější ale je vrbové proutí na košíky, ošatky, nábytek, dokonce i na hezké plůtky a ploty kolem domů.